

**ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ЗЕРНОПРОСАПНОЇ СІВОЗМІНИ
ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ
В ЦЕНТРАЛЬНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ**

Дослідження проводили впродовж 2004–2014 рр. у стаціонарному польовому досліді Білоцерківського НАУ. Ґрунт – чорнозем типовий глибокий малогумусний легкосуглинковий.

Оранку на глибину 16–18, 20–22 і 25–27 см здійснювали плугом ПН 4-35, мілкий обробіток на 10–12 см – важкою дисковою бороною БДВ-3,0, плоскорізний (безполицевий) обробіток – плоскорізом КПГ-2-150.

У сівозміні досліджували чотири варіанти основного обробітку (табл.). Норми щорічного внесення добрив на 1 га сівозміни становили: нульовий рівень – без добрив, перший – 4 т ґною + N₂₆P₄₄K₄₄, другий – 8 т ґною + N₅₈P₈₀K₈₀, третій – 12 т ґною + N₈₃P₁₁₆K₁₁₆.

Таблиця

Схема обробітку ґрунту під культури сівозміни

№ поля	Культури сівозміни	Варіанти обробітку ґрунту			
		1 (тривалий полицевий контроль)	2 (безполицевий, плоскорізний)	3 (диференційований)	4 (тривалий мілкий)
		Глибина (см) і знаряддя обробітку			
1	Горох	16–18 (о.)	16–18 (пл.)	16–18 (о.)	10–12 (д.б.)
2	Пшениця озима	10–12 (д.б.)	10–12 (д.б.)	8–10 (д.б.)	10–12 (д.б.)
3	Гречка	16–18 (о.)	16–18 (пл.)	16–18 (пл.)	10–12 (д.б.)
4	Кукурудза на зерно	25–27 (о.)	25–27 (пл.)	25–27 (о.)	25–27 (о.)
5	Ячмінь ярий	20–22 (о.)	20–22 (пл.)	20–22 (пл.)	10–12 (д.б.)

Примітка: о – оранка; п – обробіток плоскорізом; д.б. – обробіток дисковою бороною.

Найвища потенційна забур'яненість орного шару ріллі в 2014 р. відмічена після десятирічного розпушення чорнозему плоскорізом (92,6 млн/га фізично нормального насіння бур'янів), найнижча – за диференційованого і тривалого мілкого обробітків (79–80 млн/га).

Кількість фізично нормального насіння бур'янів в орному шарі ґрунту в 2014 р., порівняно з 2003 р., за нульової, першої, другої і третьої норм добрив та проведення тривалого мілкого обробітку зменшилась відповідно на 17,8; 21,9; 24,4 і 26,8 млн/га, за систематичного плоскорізного розпушування – 6,2; 7,3; 8,7 і 10,7 млн/га. Таким чином, агротехнічна ефективність регулювання потенційної забур'яненості сівозміни за четвертого варіанта обробітку в 2,76 рази вища за другий варіант.

У 2014 р., порівняно з 2003-им, потенційна забур'яненість орного шару чорнозему за тривалого полицевого обробітку і нульової, першої, другої і третьої норм добрив зменшилась на 15,1; 17,8; 20,4 і 21,7%, а за диференційованого – 16,6; 19,9; 22,4 і 24,2%, відповідно.

Протягом усіх років досліджень найбільше сирої маси бур'янів зафіксовано за постійного розпушування ґрунту плоскорізом. За диференційованого і тривалого мілкого обробітків цей показник виявився вищим, порівняно з контролем, у перший рік проведення досліду, а в останній – спостерігалася зворотня закономірність. Так, у липні 2004 р. за тривалого полицевого, безполицевого, диференційованого і тривалого мілкого обробітків, у середньому по варіантах досліду, сира маса бур'янів становила відповідно 161,5; 220,9; 170,1 і 169,8 г/м², після двох ротацій – 87,2; 148,7; 76,4 і 70,5 г/м². За останніх двох досліджуваних систем обробітку величина сирої маси бур'янів у липні 2014 р. зменшилась, порівняно з контролем, на 12,4 і 19,2%, а за постійного обробітку плоскорізом – зросла в 1,7 рази.

Слід підкреслити, що за довготривалого проведення оранки насіння сегетальних бур'янів розподіляється порівняно рівномірно по всьому орному шару, а за тривалого мілкого і особливо систематичного безполицевого обробітків – воно локалізується в шарі 0–10 см. Так, перед збиранням гречки насіння бур'янів по частинах 0–10, 10–20 і 20–30 см орного шару ґрунту розподілялось відповідно: за оранки на 16–18 см – 36,3; 32,0 і 31,7%, безполицевого обробітку – 45,7; 32,3 і 22,0%, диференційованого – 38,3; 32,0 і 29,7%, тривалого мілкого обробітку – 39,9; 33,5 і 26,6%.

Різні варіанти обробітку ґрунту помітно впливають і на видовий склад бур'янів. За тривалого різноглибинної оранки в сівозміні збільшується частка двосім'ядольних бур'янів за рахунок лободи білої, щиріци звичайної, редьки дикої, а за систематичного безполицевого обробітку – злакових бур'янів (плоскуха звичайна, мишій сизий і зелений, метлюг звичайний, бромус житній).

Продуктивність сівозміни за диференційованого і тривалого мілкого обробітків була на рівні контролю, а за систематичного безполицевого – істотно нижчою. Збір сухої речовини на 0,5–0,7 т/га нижчий за другого, ніж контрольного варіанта обробітку.

Список використаної літератури

1. Спиридонов Ю. Я. Совершенствование мер ликвидации сорных растений в современных технологиях возделывания полевых культур / Ю. Я. Спиридонов // Земледелие. – 2008. – № 1. – С. 31–43.
2. Косолап М. П. Виробництво зерна України за технологією No-Till / М. П. Косолап, О. П. Кротінов, В. Г. Кремсал. – К., 2009. – 140 с.
3. Мінімалізація механічного обробітку ґрунту при вирощуванні кукурудзи / В. О. Єщенко, Д. Л. Каричковський, В. Д. Каричковський, В. О. Єщенко ; за ред. В. О. Єщенка. – Умань, 2007. – 156 с.
4. Цюк А. А. Потенциальная засоренность пашни в зависимости от систем земледелия и обработки почвы / А. А. Цюк // Защита растений : сб. науч. тр. – Несвиж, 2013. – Вып. 37. – С. 45–50.